

Diplomová práce: Vztah lidské přirozenosti a obce

Autor : Adam Hexner

Vedoucí práce : doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D.

Oponent : JUDr. Jan Kosek, Ph.D.

Vyjádření oponenta

Posuzovaná diplomová práce se zabývá velice důležitým a také složitým tématem vztahu lidské přirozenosti a vzniku civilizované společnosti, vybavené institucemi a zákony. Autor se přitom, jak je to v pracích podobného zaměření obvyklé, nezaměřuje na filosofy, kteří hlásali myšlenku společenské smlouvy, ale pokouší se celou problematiku nastínit a vysvětlit analýzou myšlenek Aristotelových, Humových a Hayekových. Práce je členěna na úvod, tři víceméně samostatné kapitoly o zmíněných myslitelích, a závěr.

Za nejzdařilejší považuji pasáž věnovanou Aristotelovi; autor se správně zaměřuje na teleologický aspekt filosofova myšlení i na jeho akcent na obec, bez níž je lidské štěstí nemyslitelné. Občan by měl být obcí veden k ctnostnému životu, měl by být – celoživotně – vychováván. Blaženost je nemyslitelná bez rozumu a pěstování ctností, včetně, resp. v daném kontextu především, ctnosti spravedlnosti. U Aristotela nelze bezpečně „vyhmátnout“ rozdíl mezi morálkou a právem, přesto filosof zdůrazňuje, že zákony mají sloužit také jako „pojistka“ před špatnými vládci. Blaženosti nicméně dosáhne jen menšina, ale i pro ty ostatní je výhodnější žít v obci než mimo ni. Aristoteles nabízí čtenářům jasnou vizi a cíl, individuální a především „obecný“. Člověk je svou přirozeností především zoon politikon (což český krajní subjektivist a filosofický nonkonformista Ladislav Klíma komentuje tak, že Aristoteles má svatou pravdu, neboť člověk je opravdu zvíře, resp. bestie). Aristoteles si ovšem uvědomuje, že lidské nadání ke zlu je nemalé. Otázka pro diplomanta: do jaké míry lze „Stageiřanovi“ vyčítat poznámky o přirozené nerovnosti mezi lidmi?

Kvalitní je rovněž kapitola, která se zabývá skotským filosofem Davidem Humem, kterého samotný Kant v Kritice čistého rozumu chválí za to, že jej „probudil z dogmatického spánku“. Humova koncepce je především empirická, psychologická a do značné míry utilitaristická. Člověk není svou přirozeností samotář, společnost potřebuje, neboť je to pro něj výhodné. Ve všech dobách je ovládnán namnoze protichůdnými vášněmi, jeho nejvlastnější přirozeností je zájem o sebe sama. Zcela cizí mu však není ani laskavost, zejména k rodině a k přátelům. Osvícenské představy o lásce k celému lidstvu jsou Humovi naprosto cizí, rozum nehraje v jeho filosofii zdaleka takovou roli jako u Aristotela. Jeho etika je založena spíše na analýze slastí, jež jsou – údajně – stejné u všech lidí, kteří tudíž mají stejnou představu o tom, co je dobré a co zlé. Spravedlnost se vytváří především jako důsledek sobectví, neboť dokáže do jisté míry zaručit stabilitu vlastnictví. V dané souvislosti mohl autor alespoň zmínit koncepci Rousseuovu. Velice inspirativní jsou Humovy postřehy o významu konvencí a tradic, které diplomant zdařile analyzuje.

Nejobtížnější úkol si autor předsevzal splnit k v kapitole věnované dílu Friedricha Augusta von Hayeka, razantního zastávce ekonomického liberalismu, autora, který (snad až příliš) dobře ví, že lidský rozum není všemocný. Společenský řád vznikl spontánně, jakoby sám ze sebe, člověk, resp.

jeho rozum, není tvůrcem civilizace. Spontánní řády nemají účel, prostě jsou tady a jsou lidem k užítku, a tak si přece jen člověk postupně uvědomuje potřebu institucí a zákonů, a začíná, byť v omezené míře, utvářet svět také vědomě. Hayek zastává tezi, že člověk se nejprve nějak chová, a teprve poté o svých krocích přemýšlí. Jeho postřehy o evolučně vzniklých pravidlech nenormativní povahy jsou jistě zajímavé, otázkou zůstává, zda celý autorův pohled na právo, např. když píše o Kelsenovi, není přece jen trochu jednostranný. Totéž lze ale tvrdit také o jeho kritice Descarta atd. Diplomant však popisuje Hayekovo učení přesně.

Největší problém předkládaného textu tkví v tom, že si autor zvolil tři filosofy, kteří žili v úplně jiných dobách a že práci neobohatil alespoň stručnými zmínkami o dalších myslitelích (namátkou Tomáš Akvinský a jeho návaznost na Aristotela, Mandeville a jeho Bajka o včelách, Burke, Ehrlich atd.) Práce tak působí poněkud „rozkouskovaně“ a popisně. Dobře si však uvědomuji, že bližší seznámení se (tedy nikoli „internetové“) s dalšími učenci zabere celá léta, a vybočuje z požadavků na diplomové práce, kterou tudíž považuji za kvalitní a přínosnou, bez slohových aj. nedostatků. V případě kvalitní ústní obhajoby může být hodnocena i jako výborná.

Praha, 5. 6. 2014

JUDR. Jan Kosek, PhD.

konzultant